

АНАЛІЗ
ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО
РИНКОВОГО
НАГЛЯДУ
ПРОТЯГОМ
2016-2019 РОКІВ

Розвиток ринкових економічних відносин супроводжується насиченням вітчизняного ринку різноманітними товарами і послугами. Однак, поряд з позитивними моментами, що супроводжують даний процес, неминучими є і негативні явища, такі як обрахунок, обваження, обман, продаж неякісної та фальсифікованої продукції. Так як, громадяни є основною ланкою ринку і виступають замовниками (споживачами), одержувачами товарів, робіт та послуг, найчастіше вони стають жертвами. Адже, для України в складних умовах побудови європейської економіки першорядним є врегулювання правових норм соціальних відносин, в тому числі захисту споживачів як найголовніших учасників ринко-економічних відносин.

Функціональна діяльність державного органу в системі захисту споживачів в Україні обумовлена не лише доцільністю контролю над якістю товарів та послуг, як інструменту соціальної підтримки держави населення, а й необхідністю підвищення рівня суспільної довіри громадян в країні до виробників, розповсюджувачів та надавачів послуг.

Тому, з боку держави приділяється значна увага контролю над якістю та безпечністю продукції, так, як досягнення успіхів у політичному, економічному та соціальному рівні можливе завдяки реалізації споживчої політики та належного забезпечення потреб суспільства.

Державна споживча політика є одним з найважливіших секторів у світовій економіці, тому, велике значення належить саме контролю з боку держави, спрямованому на досягненні збалансованості та врегульованості суперечливих норм у різних регуляторних актах, а також гармонізації українського законодавства до європейського.

Одні із найважливіших цілей державної споживчої політики представлені на рисунку № 1

Споживчу державну політику можна охарактеризувати, як цілеспрямовану систему діяльності органів державного управління та державної влади, метою якої є ефективне регулювання суспільно важливими питаннями у споживчій сфері в інтересах усього суспільства та кожного зі споживачів, зокрема, забезпечуючи при цьому дотримання прав споживачів за допомогою економічних, адміністративних, та правових інструментів державного впливу з широким залученням індивідуальної ініціативи споживачів та громадськості.

Показниками загальної якості життя людини є стандарти безпеки та якості товарів і послуг які країни Європейського Союзу ефективно протягом багатьох років впроваджують у свою економіку. Бажаного рівня європейської якості товарів та послуг Україна зможе досягти лише за умов дотримання виробниками європейських стандартів та належного рівня споживачами знань про свої права та обов'язки.

Надання на ринку якісних та безпечних товарів є чинниками, які значно збагачують суспільно-економічні та політичні стратегії розвитку кожної держави. Окрім того, розуміння європейського погляду на споживчу політику країни є інформування населення про небезпечну продукцію, продукцію яка не відповідає встановленим вимогам та удосконаленням механізму їхнього захисту.

Державна споживча політика

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері дотримання інтересів споживачів

Сприяння та контроль з боку держави насиченню споживчого ринку якісною та безпечною продукцією

Забезпечення ефективної співпраці органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій споживачів

Забезпечення державного контролю у сферах захисту споживачів, ринкового та метрологічного нагляду

Створення умов для поширення серед населення знань законодавства про захист прав споживачів та інформування про кращу світову практику в цій сфері

Розгляд в установленому законодавством порядку звернення громадян

Забезпечення розвитку наукових досліджень у сфері захисту прав споживачів

Здійснення заходів щодо кардинального підвищення рівня інформаційного забезпечення органів виконавчої влади та підприємств сфери захисту прав споживачів

Рис.1. Система цілей державної споживчої політики

Для забезпечення європейського рівня життя своїх громадян Україні необхідно забезпечити достатній рівень соціального захисту населення. Для досягнення поставленої мети уряд країни вибрав політику спрямовану на прийняття європейських норм в українське законодавство, що у свою чергу дасть можливість стабілізувати економіку в державі, створити належні умови нормативно-регуляторної законодавчої бази.

Слід зазначити, що в Україні в значній мірі запроваджена гармонізація українського законодавства з міжнародними нормативними документами, а саме технічні умови, стандарти, технічні регламенти, процедура оцінювання відповідності продукції встановленим вимогам запроваджуються у виробництві, що сприяє підвищенню якості продукції, а отже і рівню задоволеності споживачів.

Показниками досягнення визначених стратегічних цілей є участь у формуванні та реалізації державної політики, здійснення державного нагляду за дотриманням законодавства, в тому числі вимог технічних регламентів, у сфері ринкового нагляду, що у свою чергу дасть можливість забезпечити населення продукцією, яка відповідає встановленим вимогам.

Координація споживчої політики в державі впродовж останніх років здійснюється Держпродспоживслужбою України та її територіальні органи.

Гармонізація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу щодо якого Держпродспоживслужба та її територіальними органами здійснюється державний ринковий нагляд зображена у наведеній нижче таблиці 1.

Законодавство України	Законодавство країн ЄС
1	2
Постанова Кабінету Міністрів України від 07.08.2013 № 702 «Про затвердження технічних регламентів щодо енергетичного маркування»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви Європейського Парламенту і Ради 2010/30/ЄС від 19 травня 2010 р. про вказування за допомогою маркування та стандартної інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами.
Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 № 514 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових посудомийних машин»	Технічний регламент розроблено на основі Делегованого регламенту Комісії (ЄС) № 1059/2010 від 28 вересня 2010 р., що доповнює Директиву 2010/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради відносно енергетичного маркування побутових посудомийних машин.
Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 139 «Про затвердження Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні»	Технічний регламент розроблений на основі Директиви 2011/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2011 р. про обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні.
Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1367 «Про затвердження Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісгосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів»	Технічний регламент розроблений з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26 травня 2003 р. N 2003/37/ЄС щодо затвердження типу сільськогосподарських або лісгосподарських тракторів, їх причепів та змінних причіпних машин, разом з їх системами, складовими частинами та окремими технічними вузлами.
Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2013 № 62 «Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин»	Технічний регламент розроблено з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2006/42/ЄС від 17 травня 2006 р. щодо машин і механізмів та внесення змін до Директиви 95/16/ЄС.
Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 607 «Про затвердження Технічного регламенту щодо пляшок, які використовуються як мірні ємності»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви Ради Європейських Співтовариств № 75/107/ЄЕС від 19 грудня 1974 р. щодо наближення законодавства держав-членів стосовно пляшок, які використовуються як мірні ємності.

Законодавство України	Законодавство країн ЄС
1	2
Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 № 340 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників»	Технічний регламент розроблено на основі Делегованого регламенту Комісії (ЄС) № 874/2012 від 12 липня 2012 р., що доповнює Директиву 2010/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 травня 2010 р. щодо енергетичного маркування електричних ламп та світильників.
Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2009 № 13 «Про затвердження Технічного регламенту щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів»	Технічний регламент встановлює основні вимоги до назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів та розроблений з урахуванням вимог Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 96/74/ЄС від 16 грудня 1996 р. про назви і правила маркування текстильних матеріалів.
Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2008 № 717 «Про затвердження Технічного регламенту мийних засобів»	Технічний регламент розроблено з урахуванням Регламенту № 648/2004 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 31 березня 2004 р. про мийні засоби.
Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1062 «Про затвердження Технічного регламенту щодо неавтоматичних зважувальних приладів»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви 2014/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав - членів ЄС стосовно надання на ринку неавтоматичних зважувальних приладів.
Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 163 «Про затвердження Технічного регламенту засобів вимірювальної техніки»	Технічний регламент встановлює вимоги до засобів вимірювальної техніки та розроблений на основі Директиви 2014/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно надання на ринку вимірювальних приладів.
Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1077 «Про затвердження Технічного регламенту з електромагнітної сумісності обладнання»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви 2014/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно електромагнітної сумісності.

Законодавство України	Законодавство країн ЄС
1	2
Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 № 340 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників»	Технічний регламент розроблено на основі Делегованого регламенту Комісії (ЄС) № 874/2012 від 12 липня 2012 р., що доповнює Директиву 2010/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 травня 2010 р. щодо енергетичного маркування електричних ламп та світильників.
Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2009 № 13 «Про затвердження Технічного регламенту щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів»	Технічний регламент встановлює основні вимоги до назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів та розроблений з урахуванням вимог Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 96/74/ЄС від 16 грудня 1996 р. про назви і правила маркування текстильних матеріалів.
Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2008 № 717 «Про затвердження Технічного регламенту мийних засобів»	Технічний регламент розроблено з урахуванням Регламенту № 648/2004 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 31 березня 2004 р. про мийні засоби.
Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1062 «Про затвердження Технічного регламенту щодо неавтоматичних зважувальних приладів»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви 2014/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав - членів ЄС стосовно надання на ринку неавтоматичних зважувальних приладів.
Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 163 «Про затвердження Технічного регламенту засобів вимірювальної техніки»	Технічний регламент встановлює вимоги до засобів вимірювальної техніки та розроблений на основі Директиви 2014/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно надання на ринку вимірювальних приладів.
Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1067 «Про затвердження Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання»	Технічний регламент розроблено на основі Директиви 2014/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про гармонізацію законодавства держав-членів стосовно надання на ринку електричного обладнання, призначеного для використання в певних межах напруги.

Безумовним лідером у справі захисту споживачів є державний ринковий нагляд. Про це свідчить характер впливу даного контролюючого органу, різноманітність та різноспрямованість його діяльності у процесі захисту прав споживачів, його роль у прийнятті важливих рішень та вплив на виробників, імпортерів та розповсюджувачів. Здійснення державного ринкового нагляду вимагає від посадових осіб органів владних повноважень високого рівня фахової підготовленості та володіння багатьма методиками аналізу, знань щодо правильного відбору зразків для проведення відповідних експертиз (випробувань), системного аналізу та статистичної обробки отриманих результатів. Комплекс заходів у сфері технічного регулювання в поєднанні з нормативним забезпеченням допомагає отримувати реальну інформацію про стан забезпечення населення якісною продукцією та вжитті заходів щодо заборони чи відкликання небезпечної продукції з ринку.

Окрім того, ринковий нагляд є одним із найважливіших інструментів забезпечення виконання Директив нового підходу, зокрема, за допомогою здійснення заходів перевірки продукції на відповідність її вимогам чинних директив (технічних регламентів), застосування заходів для приведення невідповідної продукції у відповідність до вимог, а також застосування санкцій у належних випадках. В даному випадку застосовується принцип пріоритетності нижчої ланки у прийнятті рішень, тому держави – члени ЄС мають самостійно визначати адміністративні структури, які використовуватимуться для виконання їхніх зобов'язань у цій сфері.

Повноваження та ресурсне забезпечення в Україні щодо захисту прав споживачів і здійснення ринкового нагляду зосереджено в т.ч. і у Держспоживслужбі котра, у свою чергу, не тільки здійснює нагляд за продукцією, яка виготовляється та реалізовується, а й виконує важливі політичні функції, беручи участь у процесах гармонізації українських стандартів із стандартами СОР та ЄС.

Державний ринковий нагляд – діяльність органів ринкового нагляду з метою забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз суспільним інтересам. Метою здійснення ринкового нагляду є вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів з відповідним інформуванням про це громадськості щодо продукції, яка при її використанні за призначенням або за обґрунтовано передбачуваних умов і при належному встановленні та технічному обслуговуванні становить загрозу суспільним інтересам чи яка в інший спосіб не відповідає встановленим вимогам.

Основною ціллю роботи відділу ринкового та метрологічного нагляду є реалізація державної політики у сфері державного ринкового нагляду, контроль за якістю продукції яка виготовляється, ввозиться та реалізовується на території області.

Суспільство та споживачі очікують на те, що товари та продукція повсякденного попиту на ринку будуть якісними та безпечними, не нанестимуть шкоди їх здоров'ю. Окрім того, суспільство розраховує на те, що продукція та товари повсякденного попиту не будуть шкідливо впливати на навколишнє середовище. Натомість, на українські ринки поступає продукція, яка має чималий попит, але не є безпечною, а часто є небезпечною для здоров'я та навколишнього середовища. Саме тому, уряд через відповідні органи виконавчої влади втручається у ринок, забезпечуючи контроль щоб споживчі товари відповідали встановленим стандартам та технічним регламентам, які були розроблені за допомогою певного законодавчого механізму та впровадженні для обов'язкового їх застосування.

Кількість проведених перевірок

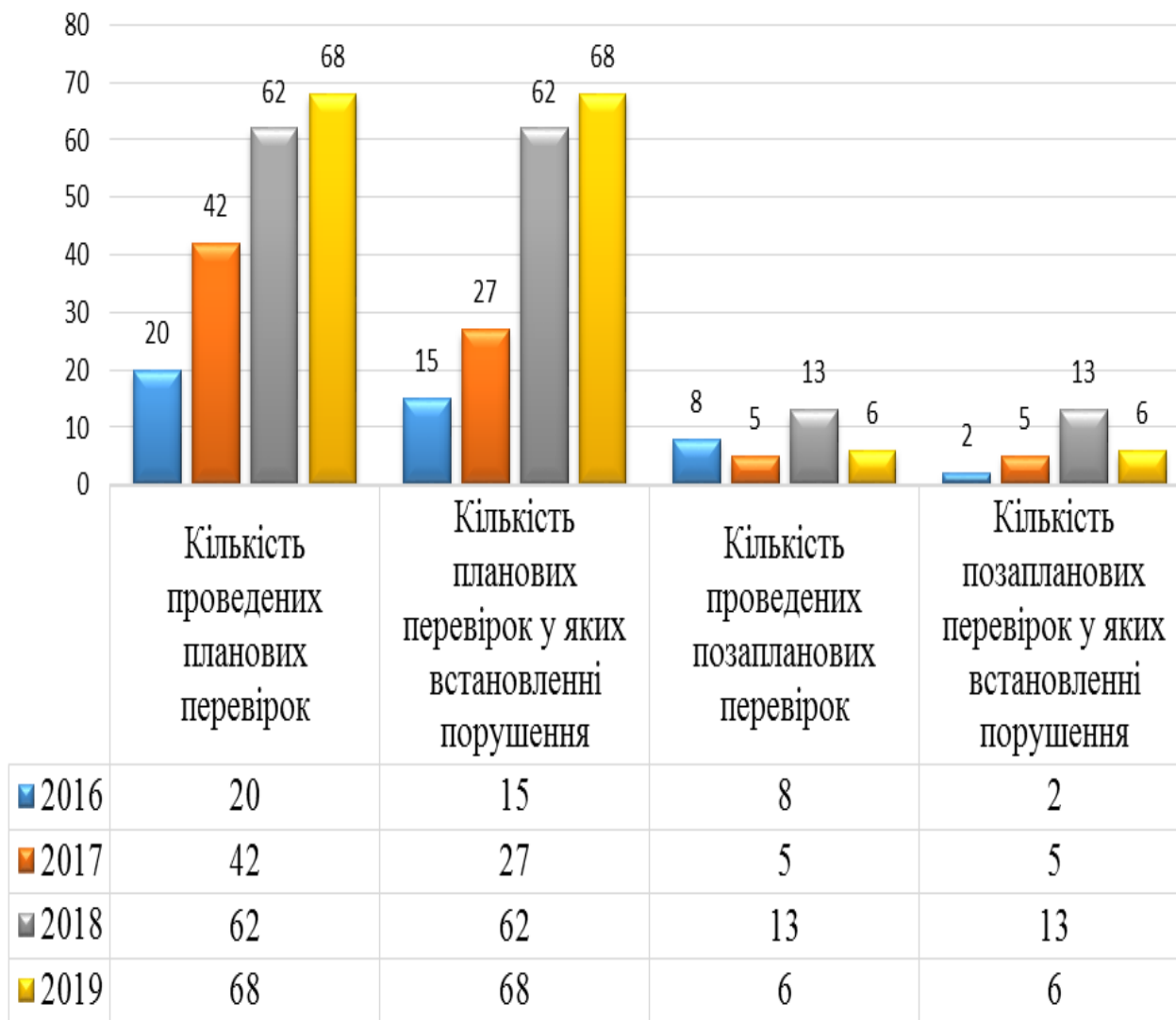
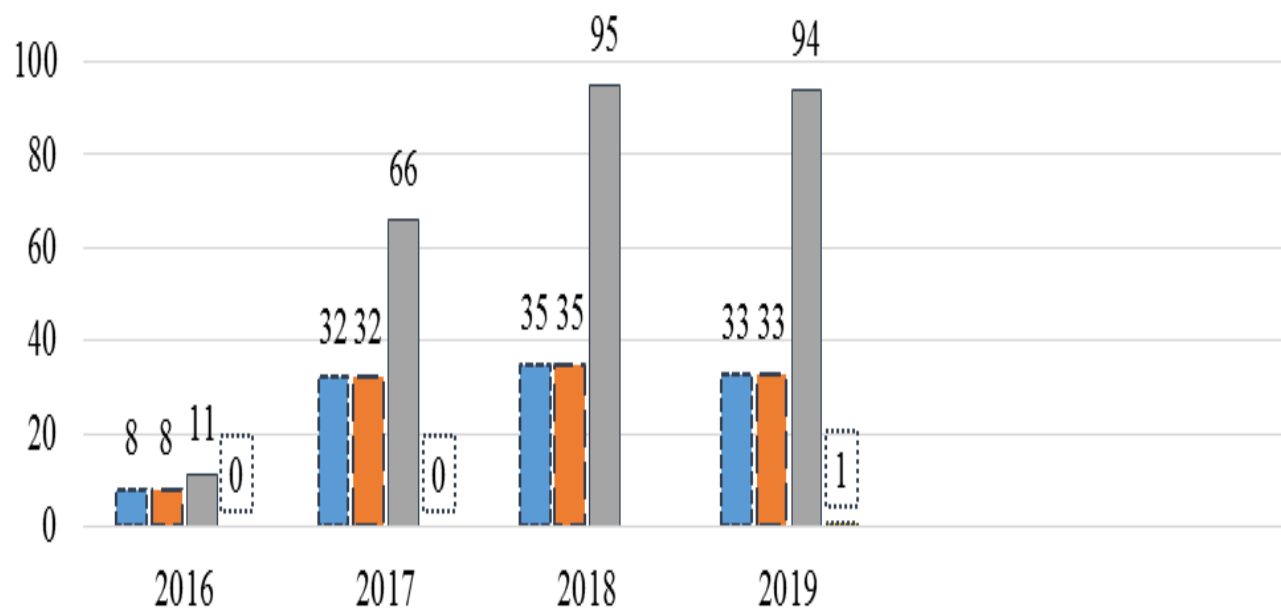

Рис.2. Динаміка виконання основних показників здійснення заходів у сфері державного ринкового нагляду в 2016- 2019 рр.

З метою належного нагляду за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства у сфері державного ринкового нагляду та з метою запобігання реалізації продукції, яка не відповідає встановленим вимогам посадові особи відділу ринкового та метрологічного нагляду управління захисту споживачів проводять планові та позапланові заходи. (рис.4)

Дані, на зазначених вище графіках засвідчують, що кількість проведених перевірок характеристик продукції з 2016 року по 2019 рік збільшилася на 240 %.. З 20 у 2016 році до 68 у 2019 році. (рис.2.)

Обмежувальні (коригувальні) заходи

- Обмеження надання продукції на ринку шляхом тимчасової заборони надання продукції на ринку
- Обмеження надання продукції на ринку шляхом приведення продукції у відповідність із встановленими вимогами
- Обмеження надання продукції на ринку шляхом усунення формальної невідповідності
- Заборона надання продукції на ринку

При цьому кількість виявленої продукції, що не відповідає встановленим вимогам, а також продукції, що є небезпечною і становить ризик для споживачів за цей же період також збільшилась. Про що свідчить кількість вжитих обмежувальних (коригувальних) заходів з 27 у 2016 році до 161 у 2019 році, тобто відбулося збільшення вжитих заходів на 496,3 %. Як видно (з рис.3) з кожним роком збільшується кількість порушень виявлених під час здійснення заходів у даній сфері.

Рис.3. Динаміка виконання основних показників здійснення заходів у сфері державного ринкового нагляду в 2016- 2019 рр.

Зрозуміло, що громадяни вимагають від держави забезпечити їх достатнім рівнем соціального захисту та здійснювати належний контроль у споживчій сфері.

Саме тому, під час проведення планових перевірок характеристик продукції посадовими особами відділу ринкового та метрологічного нагляду управління захисту споживачів Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області здійснювався відбір зразків продукції для проведення її експертизи (випробувань). (табл. 2)

Таблиця 2

Аналіз результатів проведених лабораторних випробувань (експертиз)

Рік	Кількість відібраних зразків продукції для проведення експертизи	Кількість забракованих зразків продукції	Вартість проведених експертиз (випробувань) (грн.)	Вартість відібраних зразків (грн.)	Вартість понесених витрат на транспортування відібраної продукції (грн.)	Суми відшкодованих коштів суб'єктами господарювання за результати проведених досліджень продукції щодо якої встановлено невідповідність (грн.)	Суми відшкодованих коштів суб'єктами господарювання за продукцію, яка не відповідає встановленим вимогам (грн.)	Суми відшкодованих коштів суб'єктами господарювання за транспортування продукції, яка не відповідає встановленим вимогам (грн.)
2016	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2017	39	6	61604,91	15137,64	0,00	10421,17	689,99	0,00
2018	30	18	58697,52	6695,60	1824,00	30919,35	3819,80	826,00
2019	56	54	164835,12	3344,00	1216,00	157 263,12	3009,00	1058,00
Усього	125	78	285137,55	25177,24	3040,00	198603,64	7518,79	1884,00

З аналізу результатів проведених лабораторних випробувань (експертиз) випливає, що посадовими особами Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області проводяться відповідні заходи щодо запобігання потрапляння неякісної або небезпечної продукції на українські ринки.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу, можна дійти висновку, що споживчий ринок перенасичений неякісними, фальсифікованими товарами, навіть небезпечними для життя і здоров'я людей. Непоодинокими є випадки постачання таких товарів іноземного виробництва на ринок України, у тому числі і незаконного. При цьому, іноді імпорт небезпечних чи нестандартних товарів відбувається з країн із так званим «високим рівнем регуляції», адже, вимоги щодо якості та безпеки товарів у них теж не завжди дотримуються.

Використання продукції, яка є небезпечною чи не відповідає встановленим вимогам, може спричинити ряд наслідків, найважливіші з яких представлено у такому вигляді (рис.4):

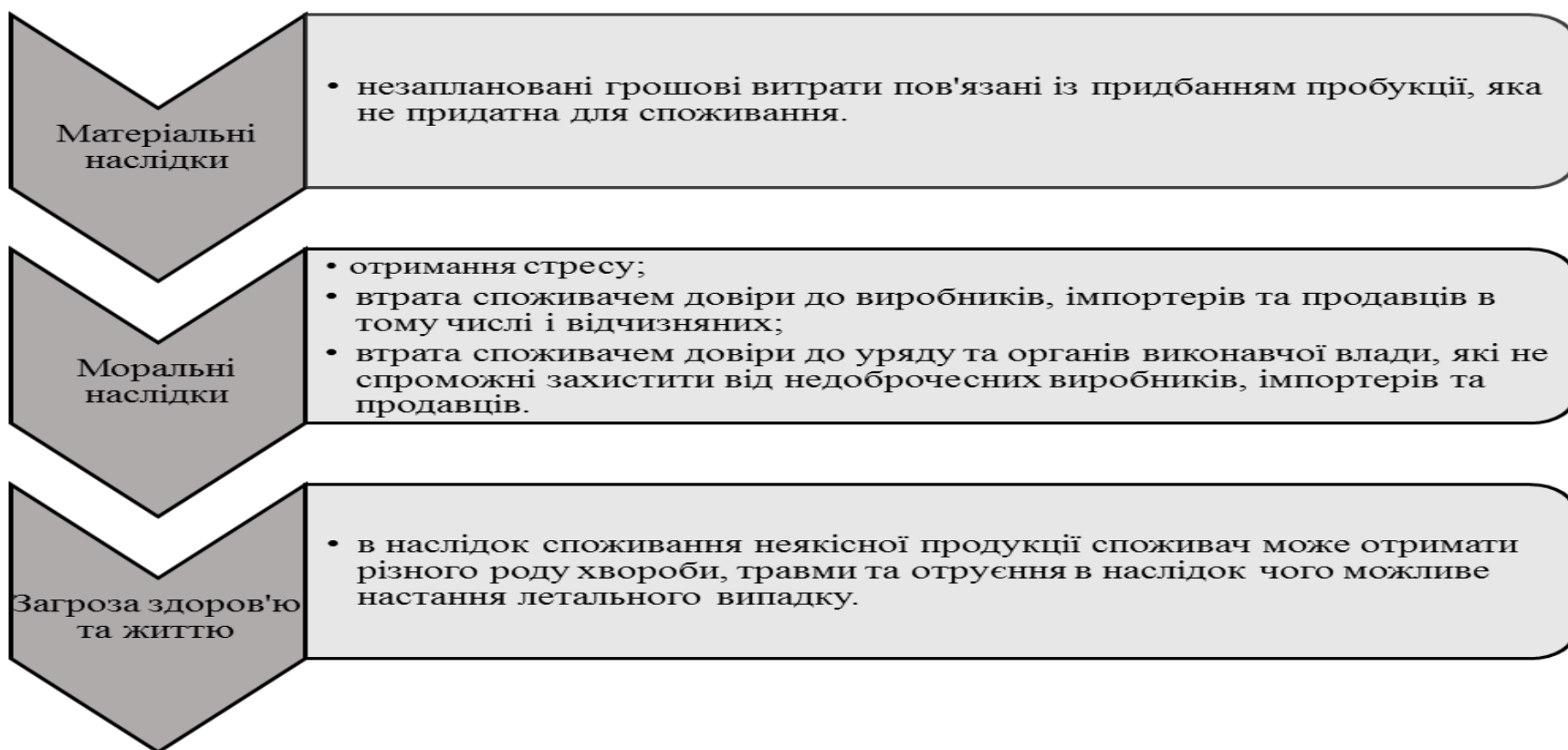

Рис.4. Наслідки використання чи споживання людиною неякісної, фальсифікованої чи небезпечної для здоров'я чи життя продукції.

Кількість винесених постанов про накладання штрафних санкцій

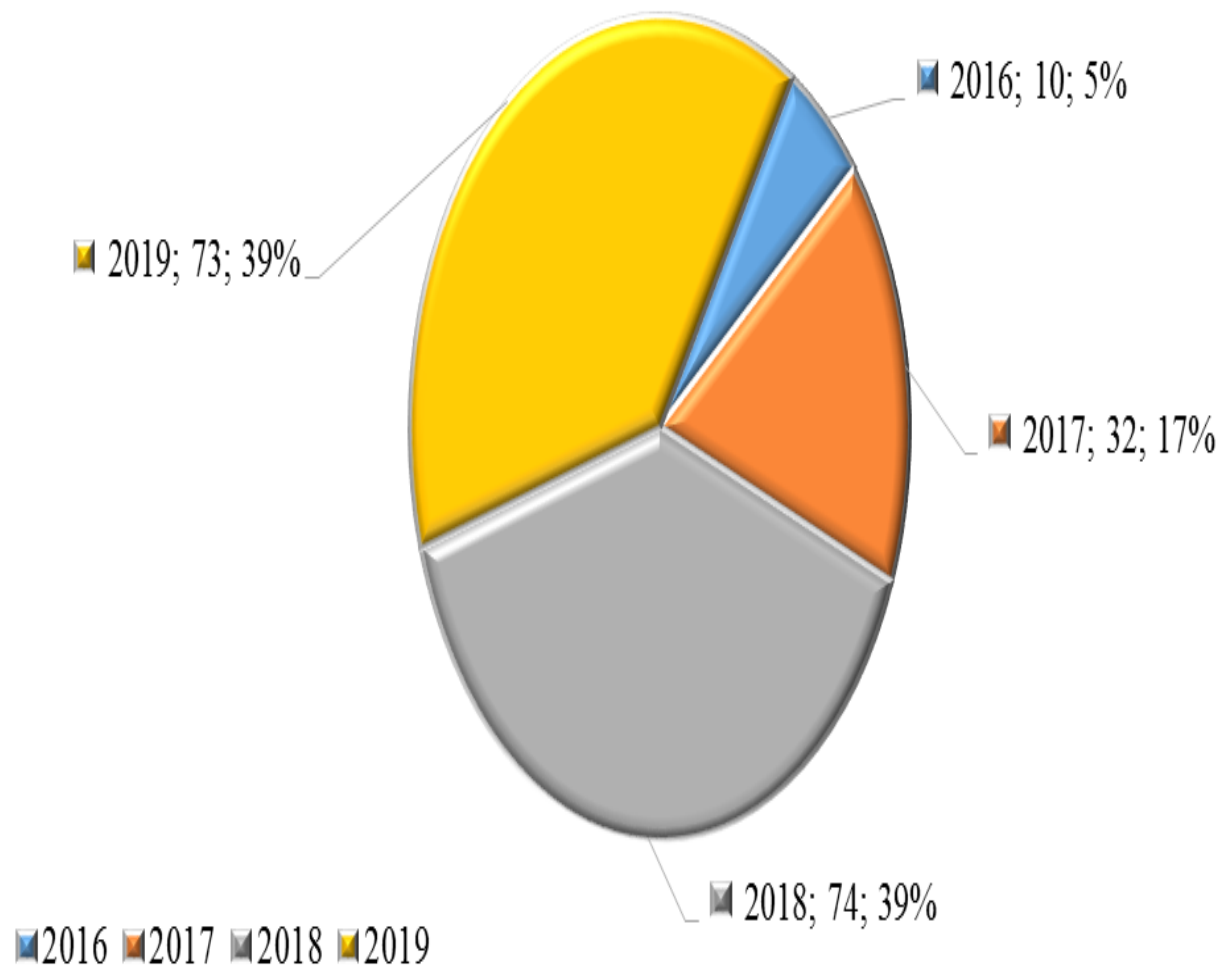

Рис.5. Динаміка винесених постанов про накладання штрафних санкцій в 2016- 2019 рр.

Дані у діаграмі на рис. 5 засвідчують, що у зв'язку із збільшення кількості виявлених порушень під час проведення перевірок характеристик продукції впродовж 2016 – 2019 років на 630 %. зросла і кількість винесених постанов про накладання штрафних санкцій з 10 шт. у 2016 році до 73 шт. у 2019 році.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що перед системою державного ринкового нагляду України нині постають надзвичайно важливі і складні завдання, пов'язані з реалізацією державної споживчої політики. У зв'язку з цим, політика у цій галузі має здійснюватись у двох взаємопов'язаних напрямках.

Загальні суми застосованих та сплачених штрафних санкцій

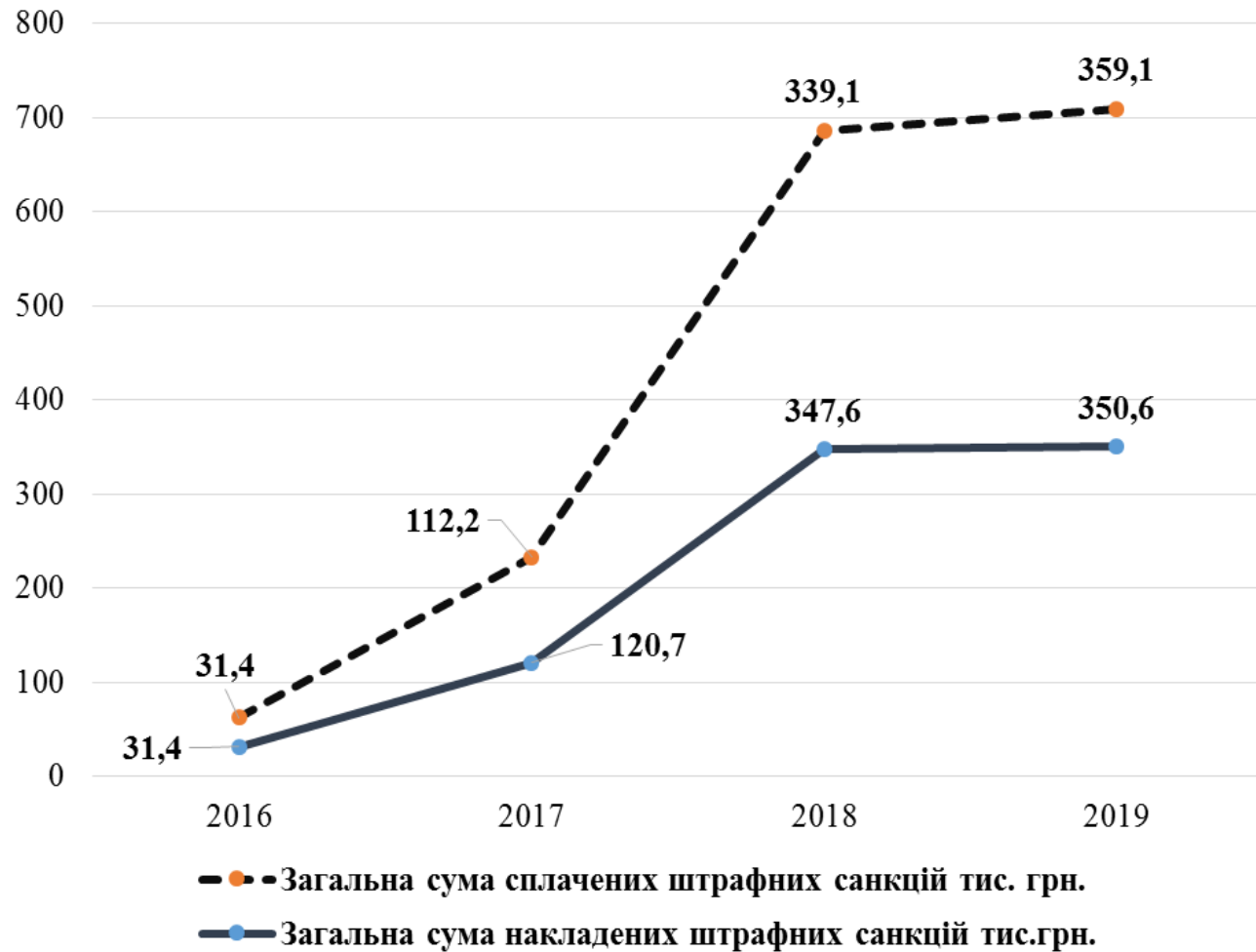

Рис.6. Динаміка застосованих та стягнутих штрафних санкцій в 2016- 2019 рр

Перший мають забезпечувати виробники та імпортери продукції неухильним додержанням чинного законодавства, підвищуючи тим самим якість продукції. Другий має забезпечувати підготовку і розвиток упродовж життя самого споживача поширення споживчих знань через запровадження споживчої освіти в Україні, що не тільки спрямована на розвиток у громадян свідомого споживання товарів і послуг, а й сприятиме реалізації ними своєї громадянської позиції та особистому впливові на якість життя в Україні.

Дані у графіку на рис. 6 засвідчують збільшення сум застосованих штрафних санкцій за порушення господарюючими суб'єктами законодавства у сфері державного ринкового нагляду впродовж 2016 – 2019 років на 1043 %, а саме відбулось збільшення з 31,4 тис.грн у 2016 році до 359,1 тис.грн. у 2019 році.

Саме тому, одним з головних пріоритетів управління захисту споживачів ГУ Держпродспоживслужби у Волинській області є забезпечення споживчого ринку України безпечною продукцією, а також поширення знань про права споживача через запровадження споживчої освіти, що не тільки спрямована на розвиток у молоді та дітей свідомого споживання товарів і послуг, а й сприятиме реалізації ними своєї громадянської позиції та особистому впливові на якість життя в Україні.